

LANDSCHAPSPARK "GROENE VELDEN"

Van papier naar de werf, plannen worden realiteit.

Na jaren voorbereidend werk is het zover. Eind oktober 2004 startte de aannemer in opdracht van de Vlaamse Landmaatschappij (VLM) met de inrichting van het landschapspark Groene Velden.

Dit landschapspark van 17 ha, een openbaar groengebied met gevarieerde stukjes bos, waardevolle graslandpercelen, ruigten en vochtige gebieden, moet een plek worden waar de natuur zich kan ontwikkelen en waar de omwonenden van kunnen genieten. Door deze inrichting wordt de stadsrand beschermd tegen verdere verstedelijking en krijgt de open ruimte in het gebied een functionele opwaardering.

Op zondag 4 september 2005 zullen de Vlaamse Landmaatschappij en de stad Gent het landschapspark Groene Velden feestelijk openen met de buurtbewoners.

Voorgeschiedenis

Bestaande toestand

De Groene Velden liggen in deelgemeente Mariakerke, ten noordwesten van de agglomeratie Gent. Het gebied is gelegen in een depressie nabij de vroegere loop van de Kale. Vroeger vormden zij één geheel met de Vinderhoutse Bossen.

Het is oorspronkelijk een gesloten landschap van vooral weilanden en enkele akkers in een dicht netwerk van smalle percelen, grachten, rietkragen, (elze)houtkanten en knotbomen. De meeste graslanden waren soortenarm. Enkel op de perceelsranden en dicht bij de waterlopen waren nog relictten van waardevolle vegetaties aanwezig.

Verstedelijkingsdruk en gewestplanwijziging

Door het graven van de Ringvaart en het Kanaal Gent-Oostende werd het gebied gekneld tussen grote infrastructuur en de stadsrand. Bovendien kwamen de Groene Velden door de uitdijende bebouwing in de randgemeenten en de bestemming woonuitbreidingsgebied de laatste decennia onder een toenemende verstedelijkingsdruk. Reeds in het ROS (Ruimtelijke Ontwikkelingsstructuur Gent, 1993), een soort voorloper van een gemeentelijk ruimtelijk structuurplan, werden keuzes gemaakt om dit gebied te behouden voor landbouw, natuur, recreatie en bosuitbreiding.

Op het einde van de jaren '90 werden de plannen voor bijkomende woonuitbreidingen definitief opgeborgen en wenste de overheid deze waardevolle open ruimte aan de rand van de stad te behouden en te bestemmen als bufferzone. Deze trendbreuk werd ingezet met de gewestplanwijziging van oktober 1998, waarbij de zone Groene Velden (voorheen deels woonuitbreidingsgebied) en omgeving volledig werd bestemd als buffergebied (ongeveer 70 ha). De gewestplanwijziging maakte een eind aan de hoge gronddruk en de versnippering van het gebied. Hierdoor verloor de zone nabij de stadsrand zijn speculatieve woonfunctie. Bovendien is ook de agrarische functie deels verloren gegaan door de geïsoleerde ligging en de groene bestemming als buffergebied.

Inrichtingsplan Vinderhoutse Bossen en Groene Velden

In 1999 werd het inrichtingsplan "Vinderhoutse Bossen en Groene Velden" opgemaakt. Het project is een onderdeel van het landinrichtingsproject Leie en Schelde (met een oppervlakte van 25.000 ha en gelegen op het grondgebied van 13 gemeenten in het gebied Deinze-Gent-Oudenaarde).

Op basis van het richtplan, dat de algemene inrichtingsvisies weergeeft voor het volledige gebied, werd een inrichtingsplan gemaakt voor o.m. de concrete inrichting van Vinderhoutse Bossen en Groene velden. Na het doorlopen van de adviesprocedure werd dit inrichtingsplan gedeeltelijk goedgekeurd door minister Vera Dua bij ministerieel besluit van 29 november 2001 (enkel deel Groene Velden (18ha landschapspark en 10ha bufferbos)). Tegelijkertijd gaf de minister de Vlaamse Landmaatschappij opdracht een nieuw inrichtingsplan op te maken voor de Vinderhoutse Bossen met het doel een volwaardige groenpool voor de stad Gent uit te bouwen.

Het deel Groene Velden voorzag in de realisatie van het landschapspark Groene Velden en de aanleg van een gedeelte bufferbos en –groen langs de R4 en het kanaal Gent-Oostende. Hiermee worden de gebiedsopties van het landinrichtingsproject Leie en Schelde op het terrein gerealiseerd. Zowel het bufferbos als het landschapspark zullen na de inrichting, overgedragen worden aan de stad Gent. De stad Gent zal deze gebieden verder beheren.

Groenpool Vinderhoutse Bossen

De realisatie van het landschapspark, bufferbos en buffergroen in de Groene Velden vormen reeds een eerste aanzet voor de op termijn geplande realisatie van de groenpool Vinderhoutse Bossen.

In uitvoering van de bindende bepalingen van Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen werd door AROHM een rapport "Afbakening Grootstedelijk Gebied Gent" opgemaakt. Hierin wordt het open-ruimtegebied Vinderhoutse Bossen gereserveerd voor de uitbouw van een groenpool. Ook in het structuurplan van de stad Gent worden de Vinderhoutse Bossen geselecteerd als één van de vier groenpolen.

Groenpolen zijn opgevat als grotere gebieden die in aanmerking komen voor de aanleg van bossen, de uitbouw van parkgebieden en stedelijke groenprojecten. De klemtoon hierbij ligt op het multifunctionele karakter. Het is de bedoeling dat hiervoor de Vinderhoutse Bossen worden uitgebouwd rond een natuurlijke kern als stadsbos, gemengd voor natuur en recreatie.

Het Landschapspark Groene Velden

Uitgangspunten voor de inrichtingsvisie

De realisatie van dit landschapspark van ongeveer 17 ha, een openbaar groengebied met gevarieerde stukjes bos, meer open graslanden en vochtiger gebieden moet een interessante plek worden zowel voor de omwonenden om van te genieten als voor de natuur om zich te ontwikkelen.

Met het ontwerp voor het landschapspark Groene Velden wordt de ontwikkeling van een multifunctionele overgang stad-buitengebied beoogd. Hierbij is de bestaande landschapsecologische structuur van het gebied de uitgangssituatie voor actieve natuurontwikkeling. Een randvoorwaarde bij de opmaak van het ontwerp was eveneens het behoud van de woningen en kleinschalige hoesjes met hun omgeving.

Het ontwerp "landschapspark Groene Velden" is opgemaakt vanuit volgende algemene doelstellingen:

- actieve buffering voor R4 in het noorden van Gent, uitwerking in landschapspark-stadsbos-buffer;

- boeiende en structuurversterkende overgang stad-platteland (enerzijds overgang stad naar buitengebied, anderzijds structurele grens stad-buitengebied door middel van bos);
- transformatie van marginale, agrarische gebruiksenclave aan de rand van de stad, naar een randstedelijk groengebied, dat een multifunctioneel groen recreatief karakter heeft en een natuurverbindend onderdeel vormt in de natuurlijke structuur die met het concept "groene ring" langs de R4 wordt beoogd.

Specifiekere doelstellingen die maximaal worden gevaloriseerd :

- ontwikkeling van een buffer en aangenaam kader voor de omliggende woonwijken als tegengewicht voor de R4;
- restanten bestaande landschappelijke stramien fungeren als ruimtelijk raamwerk waarbinnen structuurrijk bos, open graslandpercelen en verruigde percelen zullen voorkomen;
- afwisseling van beboste stukken met te behouden open en potentieel botanisch interessante percelen;
- verhogen van de natuurwaarde door lokale vernattingsmaatregelen en actieve natuurbouw;
- recreatief medegebruik wordt verbonden met recreatieve groenstructuur van de stad;
- bebouwing betrekken en relatie leggen met dichte bebouwing in onmiddellijke omgeving;
- behoud en landschappelijke integratie volkstuinjes.

Landschapsecologisch onderzoek

Van meet af aan was het de bedoeling om de groenvoorziening in het landschapspark zoveel mogelijk natuurlijk te laten ontstaan. Dit kan door de restanten van waardevolle vegetaties te stimuleren en op andere plaatsen, afgaande op de specifiek aanwezige omgevingsfactoren, nieuwe biotopen tot ontluiking te brengen.

Om dit te doen, werd grondig nagegaan welke landschapsecologische factoren en processen in het gebied een rol spelen. Hiervoor werd onder meer de bodemgesteldheid onderzocht en het terrein gedetailleerd opgemeten.

Een belangrijk gegeven voor de inrichting was de aanwezigheid van de laatglaciale kalk, gyttja, in de depressie van de Vinderhoutse Bossen (tot in de Groene Velden) met een grote paleontologische en morfologische waarde. Deze moeras- (of meers)kalk is een kalklaag die, op het einde van de vorming van de Vlaamse Vallei in het Laatglaciaal (14.000 – 11.000 jaar geleden) is afgezet. Die moeraskalk is een grote zeldzaamheid voor Vlaanderen en biedt potenties voor de ontwikkeling van natuurwaarden. Door grondboringen werd nagegaan in welke dikte en hoe diep de moeraskalk lokaal voorkwam.

Tevens werden de landschappelijke en cultuurhistorische waarden in het gebied, de waterhuishouding en de grondwaterstanden, de milieukwaliteit (slib, waterkwaliteit), enz. nader bekeken. Via historische kaarten en terreinonderzoek werd nagegaan welke vegetaties ontwikkeld kunnen worden, waar vroeger bos voorkwam,....

Het gebiedsonderzoek gaf een goed beeld van de vegetaties die in het gebied thuishoren. In het ontwerp van de werken werden dan ook heel wat ingrepen voorzien om de condities voor deze doelvegetaties zo gunstig mogelijk te maken.

Inrichting van het park

Het landschapspark is opgevat als een openbaar groengebied. Het wordt echter geen park met mooi aangelegde bloemperken en kort afgemaaide gazons. De landschapsecologische kansen verbonden aan 'de plek' staan centraal bij de inrichting van het landschapspark.

De aanwezige houtkanten en knotbomenrijen vormen de ruimtelijke basis waarbinnen biologisch waardevolle graslandpercelen, gevarieerde stukjes bos, ruigten en vochtige gebieden voorkomen. Daartussen structureren wandel- en fietspaden, onder de vorm van

rechte dreven en de kronkelende dijk, het gebied. Ook aan de kinderen is gedacht. Vanaf 2008 zal het speelbos voldoende groot zijn om te weerstaan aan de ravottende jeugd. Door de multifunctionele inrichting moet het landschapspark een plek worden aan de rand van de stad waar de natuur zich kan ontwikkelen en waar de bezoeker kan genieten.

Het versterken van de landschapsecologische waarde in het gebied is gebeurd via twee sporen:

1) Natuurontwikkeling van aanwezige natuurwaarden met potenties:

- ontwikkeling van opgaande perceelsrandbegroeiing (houtkanten, knotwilgenrijen,...);
- ontwikkeling braamstruwelen, doornstruwelen en moerasspirearuigten;
- behoud en ontwikkeling perceelspatroon van smalle repels met perceelsrandbegroeiing;
- ontwikkeling slootgebonden vegetaties (kwelgebonden watervolierv egetaties): deels ruimen van dichtgroeïende grachten;
- ontwikkeling van potentieel botanisch interessante graslanden (dottergraslanden, zilverschoongraslanden, kamgraslanden, struisgrasvegetaties).

2) Actieve natuurbouw voor specifieke elementen vanuit typische terreingebonden potenties:

- spontane ontwikkeling of aanplant van structuurrijk bos (dominantie els, es, wilg, eik) met bijbehorende mantel- en zoomvegetaties;
- ontwikkeling van een waterplas met brede moeraszone, op aanwezige moeraskalk in bodem;
- ontwikkeling van poelen;
- verbreding, herprofilering van bestaande grachten (creatie plas/dras).

Doelvegetaties

Het landschapspark Groene Velden in Mariakerke ligt in een oud meersengebied van de Kale. Het terrein zal voor de helft worden bebost, vooral aan de noordelijke zijde als buffer voor de R4. De andere helft blijft hoofdzakelijk weiland met een dicht netwerk van kleine landschapselementen als houtkanten, grachten en knotbomen.

Ontwikkelen vegetatie van stijve zegge

Op een beperkte oppervlakte zit meerskalk in de bodem. Dit biedt bijzondere kansen voor de ontwikkeling van een kalkrijke vochtige graslandvegetatie. Onderzoek heeft uitgewezen dat in het gebied vele drainagegrachten aanwezig zijn en dat verschillende delen van het terrein langdurig onder water komen te staan. Als vegetatie komt daar een associatie van stijve zegge (*caricetum elatae*) voor, met begeleidende soorten zoals scherpe zegge en oeverzegge. Deze grassoorten worden de doelvegetatie in de moeraskalkzones, de nattere zones en langs de grachten.

Ontwikkelen grazige vegetaties

Op plaatsen waar in het landschapspark hobbyweiden en extensief gebruikt grasland voorzien wordt, is de doelvegetatie kamgrasland (*Lolium-Cynosuretum*). De floristische waarde van deze gemeenschap is niet erg groot, maar soms wel vrij snel te ontwikkelen mits stopzetting van bemesting, het herstellen van de hydrologie en het instellen van verschrallingsbeheer.

Dotterbloemgraslanden krijgen kansrijke uitgangssituaties op de overgangen van de drogere graslanden naar de moeraskalkzones en nattere zones. Deze graslanden zijn drassige graslandvegetaties met soorten uit graslanden, broekbossen en moerassen. Al naar gelang het type bodem, de watervoorziening en het beheer bestaan er vrij uiteenlopende vegetaties. Soorten zoals *Lychnis flos-cuculi* (echte koekoeksbloem), *Caltha palustris* (dotterbloem) en *Carex disticha* (tweerijige zegge) komen nog voor in de omgeving van het projectgebied.

Ontwikkelen bossen

Aanplantingen in de winterperiode

In het noordelijk deel van het landschapspark wordt in hoofdzaak mesotroof elzenbroek als bostype ontwikkeld (*Carici elongatae alnethum*).

Dit vegetatietype voelt zich heel goed thuis in een uitgesproken vochtige en natte standplaats. De bossen aan de kant van de hobbytuinen bevinden zich op iets drogere grond. Het aangeplante bostype is hier vogelkers-essenbos.

Ontwikkelen perceelsrandvegetatie.

Naast de slootgebonden vegetaties komt op de perceelsranden ook nog opgaande begroeiing voor. Deze houtkanten en knotwilgenrijen maken al eeuwenlang deel uit van dit Vlaamse landschap, als de afsluiting van de weiden en als houtleverancier. Waar deze houtkanten zijn verdwenen, komt er vaak een ruigtekruidenvegetatie voor van braamstruwelen, doornstruwelen, natte bloemrijke ruigten en moerasspirearuigten.

Deze stroken worden maximaal behouden. In de zones voor bos is de strook naast de grachten vaak niet aangeplant om vanuit deze ruigtekruidenvegetaties waardevolle boszomen en randen te ontwikkelen. Deze gevarieerde, structuurrijke randen zijn het gedroomde biotoop voor vele zoogdieren, insecten (vlinders) en vogels.

Planproces en procesbegeleiding (kader)

Na het gebiedsonderzoek werd aangevat met het maken van de plannen voor inrichting van het landschapspark. In een eerste fase werd gewerkt rond de inrichtingsvisie: welk soort park wordt ontwikkeld, welke functies kunnen er in plaats hebben, welke biotopen komen waar,... Deze functies en indelingen kregen een plek toebedeeld in het structuurplan. Het structuurplan toont de verschillende functies (bos, grasland, hobbytuinen, private delen, toegangen), hun ruimtelijke samenhang en hun toekomstig functioneren in het park.

Eerste voorstel inrichting landschapspark Groene Velden (structuurplan)

De algemene en specifieke doelstellingen van het landschapspark, vertaald in het structuurplan werden op 1 april 2003 een eerste keer voorgesteld tijdens een informatie-vergadering voor de omwonenden. De aanwezigen vernamen er meer over het geplande verloop van het project. Voor de uitwerking van de uitvoeringsplannen werd nadien zoveel mogelijk rekening gehouden met de gemaakte opmerkingen van de buurtbewoners.

In de loop van 2003 werkte de VLM, in samenwerking met de stad Gent, verder aan de uitwerking van een concreet voorontwerp. Na het voorontwerp werden de uitvoeringsplannen opgemaakt. Deze uitvoeringsplannen werden besproken met een beperktere groep buurtbewoners. Na aanpassing werden de nodige vergunningen aangevraagd en een openbare aanbesteding georganiseerd.

De buurtbewoners werden uitgenodigd voor een tweede informatievergadering in september 2004 om de uitvoeringsplannen te bespreken. Eerst werd het ruimer kader voor dit project nog eens kort toegelicht. Daarna werd, aan de hand van de plannen, de timing en het verloop van de werken geschetst.

Tijdens de uitvoering van de werken werden contactmomenten voorzien voor buurtbewoners in de werfkeet. Tevens werden werfbezoeken georganiseerd voor de buurtbewoners. Op woensdag 16 februari 2005 trotseerden een negentigtal buurtbewoners met rubberlaarzen de winterkou. Nieuwsgierig trokken de wandelaars door afgewerkte en onafgewerkte delen en werd er toelichting gegeven over de realisaties en de nog geplande werken

Grond verwerven en grond ruilen (kader)

Voor de realisatie van het landschapspark was het nodig om ongeveer 17 ha grond te verwerven. Eén van de uitgangspunten was dat niet alles hoefde te veranderen. Zo werd door ruilen van gronden een oplossing op maat uitgewerkt voor de kleinschalige landbouwers met hun bedrijfszetel in het gebied. De gronden van deze twee landbouwers in het gebied werden door het afsluiten van een ruilovereenkomst gegroepeerd rond de hoeve. Door deze ruiloperatie, als alternatief voor aankoop of onteigening, kunnen zij hun landbouwactiviteiten aan de Zuidbroek behouden. Ook de hobbytuinen en woningen met tuinen bleven private eigendom en worden in het landschapspark geïntegreerd. Hierdoor was het mogelijk om alle overeenkomsten met eigenaars en gebruikers in der minne af te sluiten. Voor de realisatie van dit park werd geen vierkante meter onteigend.

GROENE VELDEN Landschapspark: voorontwerp concept

Ontwerpconcept voor het nieuwe Landschapspark Groene Velden.

Landschapspark wordt realiteit

De start van de werken voor de verdere inrichting van het landschapspark Groene Velden werd gegeven op 20 september 2004. De werken duurden tot de zomer van 2005. Aannemer Cocquyt uit Lochristi stond in voor de uitvoering van de werken. De kostprijs voor de uitvoering van het project bedraagt (incl. BTW) 360.000 euro. De aankoop van de gronden is hierbij niet inbegrepen.

In een eerste fase werden de voorbereidende werken uitgevoerd. Dit omvat o.a. het verwijderen van de infrastructuur die nodig was voor de landbouw maar in het landschapspark geen enkele functie meer heeft. Hiertoe behoorde het afbreken van vroegere schuilhokken voor het vee (6 stuks) en het wegnemen van de aanwezige weideomheiningen. Tevens werden enkele kaprijpe populieren gerooid die niet meer in het totaalbeeld van het nieuw aan te leggen landschapspark zouden passen.

Nog voor de winter van 2004 heeft de aannemer in de Groene Velden een groot deel van de grondwerken kunnen uitvoeren, zoals het graven van nieuwe grachten en het uitgraven van een grote poel. In totaal werd voor het aanleggen van de grote poel, het natuurtechnisch graven en verbreden van oevers, graven van nieuwe grachten en het afgraven van de moeraskalkzone (in zomer 2005) 10.000 m³ grond uitgegraven. Deze grond werd niet afgevoerd, maar binnen het gebied opnieuw gebruikt voor het aanleggen van een kronkelende dijk doorheen het landschapspark en de speelheuvels in de nog aan te leggen speelzone.

Op het technische ontwerp van het landschapspark Groene Velden werden verschillende toegangen voorzien: twee langs de Zuidbroek en twee langs de Vinderhoudsedam. In het gebied werden nieuwe wandel- en fietspaden aangelegd. In totaal gaat het hier over de aanleg van ruim 3.000 lopende meter paden. Voor de verharding van de paden in het park werd gekozen voor gemalen mengpuin, gekeurd en gecertificeerd materiaal afkomstig van afbraakwerken.

Tijdens de winterperiode 2004/2005 werden alle groenaanplantingen uitgevoerd in het landschapspark Groene Velden. In totaal werden ongeveer 462 hoogstammen langs de wandelwegen aangeplant, voor de aanplanting van de jonge bossen werd 14.080 jonge bosplantsoen aangeplant. Hierbij werd enkel streekeigen plantgoed gebruikt.

Vervolgens werd in een drogere periode tijdens het voorjaar 2005 de natuurzone met moeraskalk in de ondergrond afgegraven. In totaal werd hiervoor ongeveer 1.000 m³ grond afgegraven en gebruikt voor de aanleg van heuvels in het speelbos.

In het voorjaar en zomer van 2005 werden de eigenlijke afwerkingswerken, zoals het plaatsen van banken en ander meubilair, infoborden, vuilnisbakken afgewerkt. Aan de ingangen werd een kasseivleugel aangelegd en afsluitpalen voorzien om het gemotoriseerde verkeer te weren. De kronkelende dijk kreeg een verlengstuk over het eiland in de vijver door middel van een knuppelpad.

Ten slotte wordt in het najaar van 2005 het speelbos aangeplant. Hiervoor zullen ongeveer 3.300 jonge boompjes in samenwerking met de scholen en jeugdbewegingen uit de buurt worden aangeplant.

De kosten van het uitvoeringsdossier en de grondverwerving werden betaald door het Vlaams Gewest voor 70 %, de resterende 30 % worden gedragen door de stad Gent. Twee jaar na de uitvoering van de werken zal het landschapspark Groene Velden worden overgedragen aan het stadsbestuur van Gent dat verder instaat voor het beheer.

Beheer

De inrichting van het nieuwe landschapspark Groene Velden werd van meet af aan op een natuurvriendelijk beheer afgestemd. De bestaande biotische en abiotische kansen, werden zoveel mogelijk in het ontwerp geïntegreerd. Het is de bedoeling om te komen tot een harmonisch parkbeheer dat een duurzaam, dynamisch en divers park oplevert. Uiteindelijk is het de bedoeling om zowel het gebruik door de recreant als de natuurlijke ontwikkeling zo harmonisch mogelijk te laten samengaan.

Het volledig volwassen worden van de nieuwe aanplantingen in het landschapspark zal natuurlijk nog een hele tijd vergen. Het landschapspark Groene Velden heeft dan ook nog een beetje tijd nodig om zich verder te ontwikkelen tot een volwaardige en veelzijdige plek. Een landschap waar de omwonenden van kunnen genieten en de natuur zich verder kan ontwikkelen.

De uitgegraven poel zal centraal liggen in het landschapspark.

Voor meer informatie :

Els Seghers, communicatieverantwoordelijke
tel 09/244.85.03 e-mail : els.seghers@vlm.be

Stefan De Brabander, verantwoordelijke landschapspark Groene Velden
tel 09/ 244.85.71 e-mail : stefan.debrabander@vlm.be

Ir. Tom Velghe, leidend ambtenaar van de werken
Tel 09/244.85.04 e-mail : tom.velghe@vlm.be

VLAAMSE LANDMAATSCHAPPIJ OOST-VLAANDEREN

Ganzendries 149 -9000 Gent

<http://www.vlm.be>

Tel 09/244.85.00

fax : 09/244.85.99